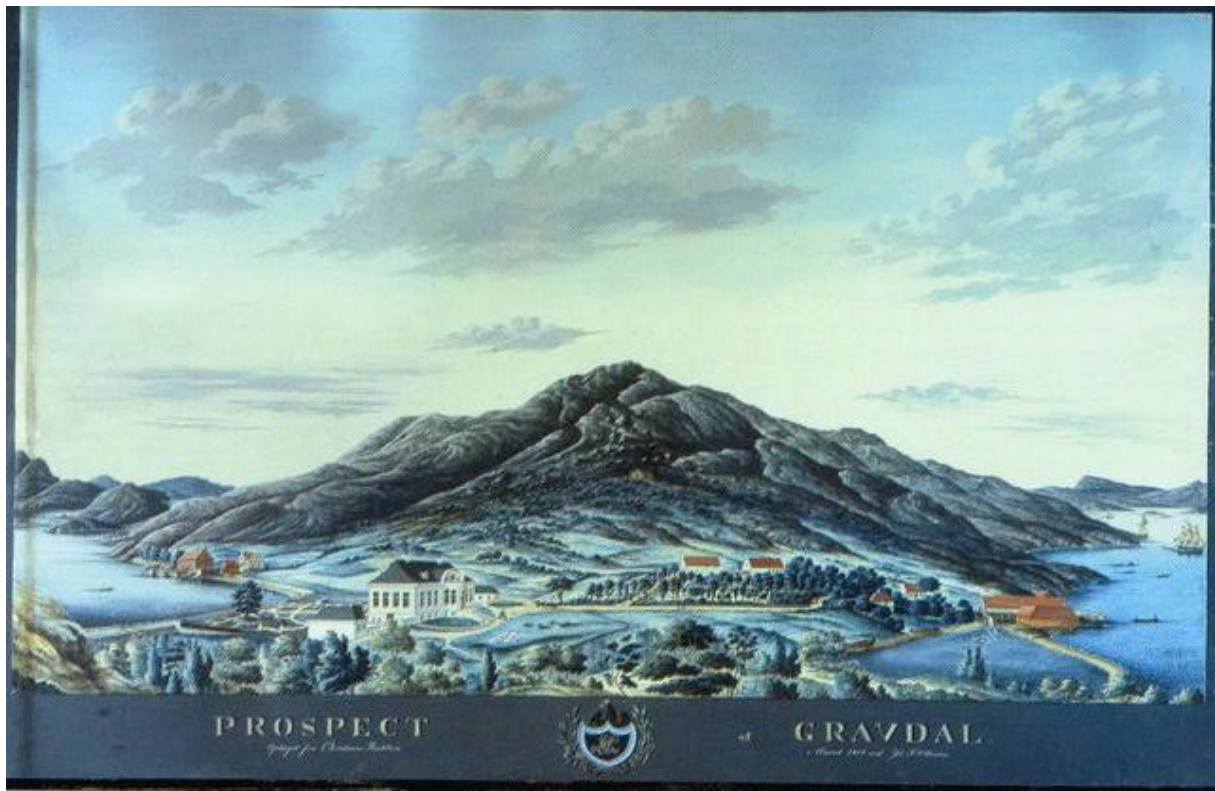

Kulturminnegrunnlag

for Forvaltningsplan områdene:

Lyderhorn, Damsgårdsfjellet og Kanadaskogen

Byantikvaren 2003

INNHOLDSFORTEGNELSE

<i>INNLEDNING</i>	3
Grunnlag og kilder.....	3
Områdeavgrensning.....	3
<i>KAPITTEL 1: TOPOGRAFI, NATURLANDSKAP OG KULTURLANDSKAP</i>	4
Naturlandskapet og Kulturlandskapet	4
<i>KAPITTEL 2: BEBYGGELSESSTRUKTUR</i>	5
Innledning.....	5
Militærbebyggelse	5
Gårder	6
Utmarksløer og dyreskjul	7
Hyttebebyggelse:.....	7
Føringer	11
<i>KAPITTEL 3: FERDSELSÅRER OG KOMMUNIKASJON</i>	12
Ferdelsårer.....	12
Føringer	12
<i>KAPITTEL 4: ENKELT OBJEKTER</i>	13
Damsgårds utmarksgrense	13
Demninger	15
Helleren i Loddefjord	15
Føringer	15
<i>KILDER</i>	16

INNLEDNING

Grunnlag og kilder

Området er ikke blitt dokumentert på denne måten før, så arbeidet har omfattet kilder som kart, litteratur og foto, samt feltobservasjon.

I forbindelse med utarbeidelsen av dette kulturminnegrunnlaget har Byantikvaren fått skannet og rektifisert flyfoto fra 1951. Dette billedmateriale har vært til uvurderlig nytte for å både identifisere og lokalisere kulturminnestrukturer. Fotoene viser også den massive gjengroingen av fjellområdet.

Områdeavgrensning

Undersøkelsesområdet er begrenset til fjellområdene og innbefatter to avgrensede områder. Disse er for enkelthetskyld i det følgende kalt Lyderhorn og Damsgårdsfjellet. Lyderhorn som strekker seg fra Kvarven i nord til Storehelleren (ved Vestkanten) i sør. I øst er det bare motorveien som skiller dette området med Damsgårdsfjells-området. Damsgårdsfjellet innbefatter Holefjellet, Damsgårdsfjellet, Nygårdsnipa, Gravdalsfjellet, Tennebekksnipa og helt sør til Sæleidet. Begge områdene begrenses mot bebyggelsen.

Lyderhorn har sitt høyeste område i sør med selve Lyderhorn på 396 m o.h. Nord for Lyderhorn har vi Ømefjellet og videre nordover et forholdsvis flatt område før det går rolig ned mot Kvarven. Kvarven ligger historisk meget strategisk til i forhold til Bergen med oversikt over innseilingen til byen.

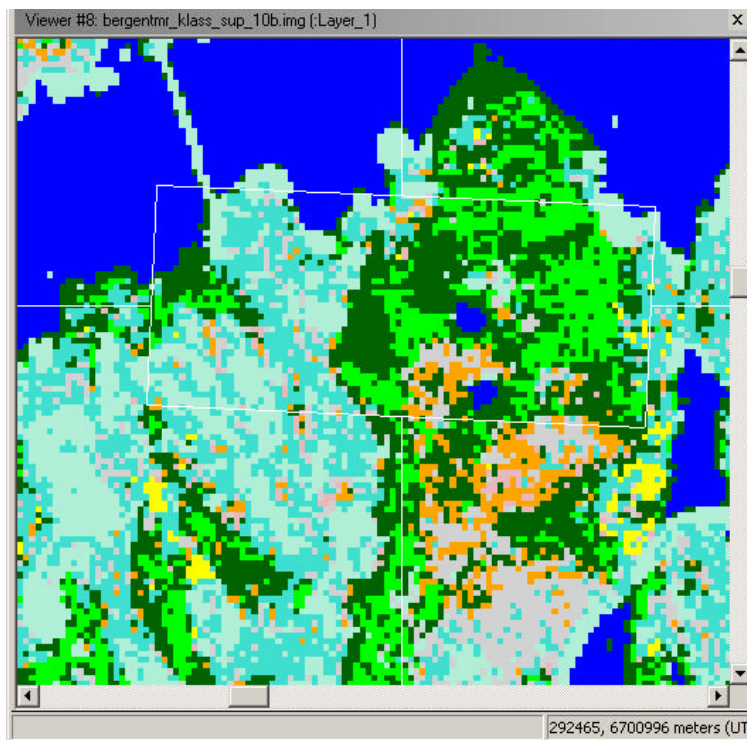
I nord stiger fjellet langs to rygger med Rundetoppen og Holenfjellet på ene siden og Vågefjellet og Damsgårdsfjellet på andre siden. I mellom finner vi Vågedalen som fortsetter i Vardedalen opp til skaret hvor det begynner å gå ned mot Nordnesdalen igjen. Vest for Holenfjellet går det også et søkk mellom Holenfjellet og Nygårdsnipa/ Gravdalsfjellet. Begge disse dalene har hatt et betydelig utmarkspotensialet som er blitt brukt. Den sørlige delen av det avgrensede området "Damsgårdsfjellet" kjennetegnes med et kupert skogterreng. Dette området innbefatter Kanadaskogen som har hatt mye skog også tidligere. Damsgårdsfjellet er også grense mellom de to gamle kommunene Laksevåg og Fana. Fyllingsdalen hørte under Fana, mens Laksevåg, Gravdal, Bjørndalen osv. har hørt til Laksevåg.

KAPITTEL 1: TOPOGRAFI, NATURLANDSKAP OG KULTURLANDSKAP

Naturlandskapet og Kulturlandskapet

Mesteparten av byfjellene består av gneis.¹ Gneisen er en bergart som er dannet dypt nede i jordskorpen med høyt trykk og temperatur. I byfjellene vest finner vi mest Øyegneisen som er karakterisert av linseformede øyne av feltspart med glimmerrike partier rundt. Ved Lyderhorn mot vest finner vi også gabbro som har en mørk farge. Dette er en såkalt magmatisk bergart som er dannet av størkning av smeltemasser i under jordens overflate. Byfjellenes bergarter har en tendens til å sprekke opp i flak, noe som kalles skifrihet. Dette gir naturlige steinblokker som kan brukes til byggestein, og er brukt i de kulturminnene som her er beskrevet.

I yngre steinalder forsvant skogen og siden har nok store deler av byfjellene vært skogløse. I tillegg til et press på skogressursene til tønner og brensel, har selvsagt beite sørget for at ny skog ikke har kommet opp igjen. De fleste kulturminnene på byfjellene vest ble bygget i et slikt treløst kulturlandskap. Med slutt på beite og aktiv skogplanting er skogen kommet tilbake de siste hundre årene. I dag kryper skogen opp på selv den høyeste topp. Dette gjør at kulturminnene står i et radikalt endret naturmiljø.

Vi ser her et klassifisert satellittbilde over Lyderhorn. Lysegrønn er blandingsskog og det mørke granskog. Det oransje og det grå er fjellvegetasjon, mens det urbane er blitt farget med turkis.

Bildet viser at i dag består store deler av Lyderhorn av skog.

Figur 1. Satellitt bilde over Lyderhorn.

Føringer

Hvis en ikke ser på landskapet i seg selv som et kulturminne så er planområdet ikke tett med kulturminner. Disse fjellområdene har like fullt verdi i seg selv, slik som Lyderhorns karakteristiske profil har en verdi i folks bevissthet. Beitemark er også kulturlandskap i likhet med innmark. Den klart største forandringen siste femti år er gjengroingen av kulturlandskapet. Gjengroingen er også en utfordring i forhold til å ta vare på de gjenværende enkelte objekter som er innenfor planområdet. De er vanskelig å finne, og å dokumentere, og å bevare for ettertiden.

¹ Jansen Øystein, 1992

KAPITTEL 2: BEBYGGELSESSTRUKTUR

Innledning

Planområdet har liten bebyggelse. Bebyggelsesstrukturen i området kan deles i tre: militære installasjoner med Kvarven som den største, hyttebebyggelse med størst konsentrasjon i det sørlige området mot Fyllingsdalen, og bebyggelse i forbindelse med beite over hele området.

Militærbebyggelse

Kvarven

Den største og viktigste militære installasjonen i området er Kvarven komplekset. Kvarven var en del av utbyggingen av et nærforsvar av Bergen i forbindelse med opprustningen fram mot unionsoppløsningen. Kvarven ligger sentralt i innseilingsruten til Bergen. Når en har rundet Kvarven ligger byen åpen foran en. Dermed lå Kvarven strategisk plassert i en forsvars

sammenheng. Komplekset består av torpedobatterier og kanonbatterier. Det eksisterer også to Moinerer magasin. Et Moineremagasin er bygget med en da revolusjonerende betongteknikk hvor en brukte hønsenetting som armering for å få det karakteristiske lette og buede betongtaket. Laksevåg kulturhistoriske forening har sammen med Bergens friluftsråd, ansvar for Kvarven i dag.

Figur 2. Moinermagasin på Kvarven

Holenfjellet:

Holenfjellet ligger i umiddelbar nærhet til ubåtbunkeren på Laksevåg. Her er det tre kanonstillinger. Disse er ikke inkludert i forswarets oversikt over eldre forsvarsanlegg. På den ene har noen brukt kanonstillingen som fundament til en duekleiv. Duekleiven er i dag ikke i bruk, og forsøpler anlegget.

Figur 3. På dette flybildet fra 1951 av Holenfjellet kan vi se stillingene på fjellryggen.

Fangeleir i Tennebekken:

Parkeringsplassen ved Tennebekken ligger ved fangeleiren tyskerne brukte til de russiske fangene i Laksevåg. Det er der et minnesmerke over falne russiske fanger. Det er også en del andre rester fra andre verdenskrig i dette området. Rett ved siden av parkeringsplassen er en tysk bunkers.

Figur 4. Bunkers ved fangeleir på tennebekk

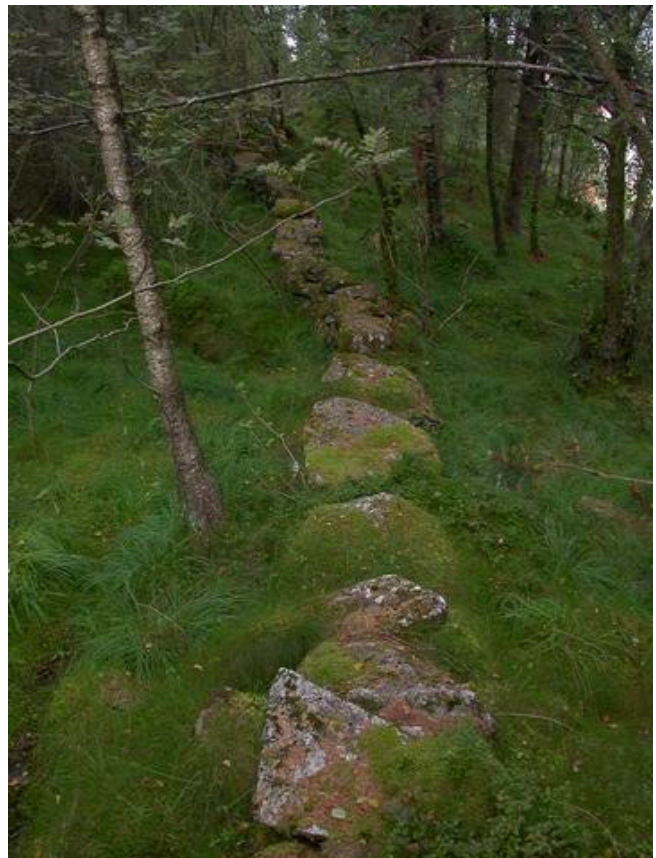
Lyskasterhaugen

Lyskasterhaugen i Fyllingsdalen ligger utenfor plangrensen, men bør nevnes her. Den ligger på et høydedrag ved inngangen til Nordnesdalen. Den ble skutt i stykker av allierte fly natten til 29. oktober 1944. Dette området med minnesmerket og utsikten bør inkluderes i planen. Et slikt krigsminnesmerke har stor betydning for identiteten til bydelen.

Gårder

Området som alt i alt stort sett er utmarksområder, grenser opp mot en rekke eldre, for lengst fraflyttede gårder, gårder der innmarken har blitt til bebygd. Utmarksgrensen går for store deler av området omtrent der markgrensen går i dag. Det vil si at en i ett belte langs plangrensen generelt kan si at det er flere kulturminner enn lengre inne. Dette gjelder steingjerder som markerer skille mellom innmark og utmark, men også gamle veier til utmarken. Enkelte steder kan en se terrasser og andre grep for å opparbeide utmark til innmark.

Enkelte steder er det også gamle gårder innenfor plangrensen. Gårdene i Tennebekken, Skåleviksbotn og Lyngbø er eksempel på gårdsanlegg som går innenfor plangrensen.

Figur 5. Innmarksgrense på Laksevåg

Figur 6. Oppbygd terrasser ovenfor Haukeland avlastningssykehus

Utmarksløer og dyreskjul

Gårdene i Ytre Laksevåg lå bratt til og det var begrenset med innmarksjord til rådighet. Fjellene ble brukt intensivt til beite. Det er registrert noen dyreskjul i Vågedalen, men vi må anta at det eksisterer atskillig flere, samt uteløer som ble brukt når bøndene slo utmarken. På de østre byfjellene var det til tider stort beitepress, også av folk uten sommerbeite.² Det er nevnt beitedyr fra Damsgård på Ulriken. Dette sannsynliggjør at tilsvarende press har også hvert på Byfjellene vest. Vi vet også at det ble drevet lyngbrenning på byfjellene. Lyngbrenning gjøres for å øke beitepotensialet. Når lyngen blir gammel blir den treet og vanskelig å fordøye for husdyrene. Lyngen svies ofte tidlig på våren med tele i jorden slik at røttene ikke blir skadet. Lyngen vokser fort opp igjen fra røttene og er saftige og næringsrik for husdyrene. Visestattholder Gabriel skriver i rapporten om bybrannen 1702 at han så røyken fra brannen ute på øyene som han var besøke, men trodde først at det var fra den vanlige lyngbrenningen på byfjellene.³

Hyttebebyggelse:

I området nord for Fyllingsdalen (Kanadaskogen, Nordnesdalen) og i Tennebekk er det en rekke stående og nedfalte hytter.

Figur 7. Tunet til Jonstadgården. Fremdeles kan en fornemme det gamle tunet

Hyttebygging i dette området startet på slutten av 1800-tallet og varte fram til andre verdenskrig. Det samme fenomenet ser vi også på de andre byfjellene, og det var den samme blandingen av lag- og private hytter. Forskjellen ligger i områdets karakter. På resten av byfjellene var det fjellhytter, mens det her er hytter i skog og mark. Området var spesielt brukt av Laksevåg-beboere, men også av byfolk fra Bergen. Det finnes i dag ikke en full oversikt over hvor mange hytter

det faktisk var. Rundt 20 mener Kåre Kvinge i heftet "lokallhistorisk rusletur til hyttene i Kanadaskogen og Nordnesdalen". De fleste er i dag vekke, med grunnmur og små rester som eneste vitne på et yrende hytteliv fra en nær fortid.

² Bergeneserenes fjellverden I, Frå "fjellfredningsforeningen" til Varegga grunneigarlag_beite og jakt på byfjella

³ Bergeneserenes fjellverden I, Branner i Byfjellene

Hyttene er mest konsentrert i området mellom, og sør for Lyngbønipen, Gravdalsfjellet og Damsgårdsfjellet. Sentralt i dette hytteområdet er Nordnesdalen med Nordnesbataljon sine hytter. Rett sør for Nordnesdalen lå Jonstadgården. Gården ble revet i 1990. Det gamle tunet ligger akkurat der man entrer skogsområdet fra Betanien. Hyttene i dette området som vi skal gjennomgå lå på denne gårdens utmark og tomtene var enten kjøpt eller bygslet.

Fig. 8. Denne veien ved hyttene er sannsynlig brukt til utmarken fra Jonstadgården for husdyr som beitet i Kanadaskogen.

Figur 8. Hytte i nærheten av gården.

Opp fra det gamle tunet går det to gamle gårdsveier. De ender i to hytter som lå nær hverandre den ene er revet, men ligger på et område som blir brukt i dag. Rett ved siden av er det også en gammel hytte. Den bærer preg av forfall og dårlig vedlikehold de siste årene.

De to hyttene lå tett i tett, rett utenfor innmarksområdet og forholdsvis nær gården.

Det som slår en er det omfattende steinarbeidet som er gjort med murer til begge de parallelle veiene som går opp til hyttene og på tomten.

Kåre Kvinge skriver at Johan Fyllingen som drev gården før krigen var steinarbeider. Og jobbet på veien langs Løvestaken før krigen. De fine steinarbeidene i dette området tyder kanskje på at han jobbet med steinmurer på gården også.

Figur 9. Jordhytte med et lite rom til å ligge i skjul.

Rett ovenfor disse hyttene på kanten av myren ligger det også et par hytter med kort avstand i mellom. Den første har en mer moderne jakt/foto hytte rett ved siden av.

Figur 10 Nedfalt hytte ved jordhytten

Ovenfor denne hytten er det et utsiktspunkt over fyllingen med en fin sti opp fra hytten og oppbygd topp med steinmur rundt. Der ligger det også noen små rester etter en grunnmur. Lengre borte over myren finner vi enda en nedfallen hytte før bratthenget opp til Bratheim.

Figur 11. Vi fant enda en nedfalt hytte rett ovenfor myren og nedenfor bratthenøet opp til Bratheim

Figur 12. Bratheim anno2003

Bratheim er en hytte som fremdeles holdes ved like og som vi vet noe av historien til. Den ble opprinnelig bygget av kameratene Hans Sørensen og Petter Hansen, senere solgt og har hatt mange eiere. Hytten ser helt ny ut, men en nærmere blick på tomten kan en se at det er brukt atskillige tiår på opparbeidelse av tomten. Også hytten kan en se visse likhetstrekk med eldre fotografier og se hvordan den har utviklet seg. Opprinnelig var den ganske smal. På 1980 tallet fikk den et anneks på siden som senere ble innarbeidet i hytten.

Viggohytten og Skogly er de mest originale av de hyttene vi har sett nærmere på. Viggohytten har navnet sitt fra sportsklubben Viggo. Hyttens eksteriør er i liten grad endret siden før krigen.

Figur 13 Viggohytten ligger fint til med en oppbygd platting foran hvor det er fin utsikt. Plattingen ser vi igjen på gamle fotografier.

Tilbygget bak ser vi igjen fra bilder fra 30-tallet. Det gjelder også takhevingen.

Inngangsdøren er riktignok flyttet fra siden til bak. Plattingen foran er den samme som før krigen.

Figur 14. Skogly ligger nede i terrenget i dag tett omgitt av vegetasjon

Skogly eies fremdeles av Laksevåg Turn og Idrettslag. Den ligger nede i skogen ikke langt fra Nordnesdalen. Hytten er velholdt og er ikke ombygd i noen større grad. Viggohytten og Skogly har begge regelmessig åpent og er flittig brukt. Rett ved Skogly ligger en forhenværende hytte. Dette er enten Lyngborg eller hytten som Petter Hansen bygget etter at han sammen med Hans Sørensen, solgte Brattheim.

Nordnesdalen er eid av Nordnesbataljons gamlekarer. Området har en rekke hytter og en idrettsplass. Treskoen lå mellom Nordnesdalen og Jonstadgården, og man går rett på ruinene når en tar stien mellom Nordnesdalen og Betanien.

Figur 15. Det er bare deler av grunnmuren igjen etter hytten Treskoen.

Treskoen var en familiehytte som er et godt eksempel på skjebnen til mange av familiehyttene i området. Den var flittig brukt fram til utbyggingen av fyllingsdalen. Deretter forfalt den og ble utsatt for vandaler.

Føringer

Forsvarets bygningstjenestes eiendomsavdeling har kartlagt og foreslått å verne Kvarven som militærhistorisk landskap. Dette er i samsvar med byantikvarens forslag som kulturlandskap i kystsoneplanen. Forsvarets byggetjeneste foreslår også vern av to Moinermagasin. Lyskasterhaugen, med minnesmerket og utsikten, bør inkluderes i planen. Et slikt krigsminnesmerke har stor betydning for identiteten til bydelen.

Gårdsbrukene i området ligger i randområdet for plangrensen. De fleste av disse gårdene kan føres langt tilbake i tid. Disse randområdene er mest utsatt for utbyggingspress og i tillegg gror innmarken igjen. I plangrensen eller randsonen mellom fjell og bebygd område, er områdene der det finnes flest kulturminner. I de bebygde områdene opp mot plangrensen vil vi anta at det finnes rester etter tidligere drift i området. Dette er imidlertid ikke undersøkt nærmere. Området ved Betanien hvor gården Jonsstad lå, er utenfor planen, men burde muligens vært inkludert. Dette er ett av de randområdene hvor der er flere kulturminner. Ferdelsårer, steingjerder og andre strukturer som vitner om tidligere gårdsdrift i området bør bevares og innarbeides i eventuelle utbyggingsplaner.

Hyttebebyggelsen på byfjellene er en viktig del av vår nære historie. Dette området har hatt en ganske tett hyttebebyggelse av både lag og privatpersoner. Få av de private hyttene eksisterer i dag. Bedre har det vært med lagshyttene, selv om disse også har hatt sine tunge tider. Hyttene og hytteruinene vitner om en svunnet tid hvor dette området var landlig og langt fra de urbane strøk. De bærer alle preg av å være spartanske og de fleste er bygget for vanlige folk. De hytter som er igjen er ikke et problem for almen ferdsel, og bør tas vare på. Det er da viktig at det originale ivaretas på best mulig måte. En del av de gamle hyttene burde det ha hvert ryddet opp ved, men grunnmur og andre faste installasjoner bør ligge som et minne om denne hytteutbyggingen.

KAPITTEL 3: FERDSELSÅRER OG KOMMUNIKASJON

Ferdselsårer

Den viktigste kommunikasjonsåren i området var den gamle hovedveien til Alvøen. Denne berører planområdet der den går igjennom Nipedalen og over Tennebekk.

Denne veien var hovedveien helt fram til 1902-22. Deler av den gamle veien er i dag blitt opparbeidet til turvei.

Figur 16 Her ser en gamle veien over Tennebekk. Veien gikk tvers over det som i dag er den oppdemte Tennebekktjern. Til venstre i bildet ser vi at veien passerer fangeleiren hvor det var russiske fanger under andre verdenskrig

Veien går fra Lyngbø over nåværende Tennebekktjern og ned Tennebekk. Dette er den viktigste av de gamle ferdselsårene som fremdeles eksisterer deler av. Ellers i området følger de fleste stier gamle dyretråkk og lokale ferdselsårer. Noen er viktigere enn andre. Opp Vågedalen er en naturlig ferdselsåre til Fyllingsdalen fra Ytre Laksevåg. Over Lyderhorn går det flere gamle ferdselsårer. Rett nord for Ørnefjellet går en ferdselsvei. Mellom Ørnefjellet og Lyderhorn går det ferdselsvei og i tillegg til en over Sildaberget.

Føringer

De kommunikasjonsstrukturer som finnes i planområdet, er alle fremdeles i bruk. Den viktigste, gamle veien til Alvøen, blir brukt som turvei i dag. De mindre stiene og tråkkene følger stort sett som før, bortsett fra der hvor vegetasjonen er blitt for tett. Dette kan føre til at de gamle tråkkene blir forlatt til fordel for mer åpent terreng nær myrene, som igjen er mer sårbare for tråkk. Både den gamle hovedveien og stiene og tråkkene bør vedlikeholdes for å sikre at disse på en naturlig måte blir opprettholdt.

KAPITTEL 4: ENKELT OBJEKTER

Damsgårds utmarksgrense

Et av de markante landemerkene på Laksevågsiden fra gammelt av, var utmarksgrensen nord for Damsgård. Den går helt oppe fra eggen på Damsgårdsfjellet og helt ned til innmarken. I dag er dette steingjerdet helt slukt av vegetasjonen. Eneste sted hvor turgåere kan se den klart, er når en trår over den på stien langs Vågefjellet opp på Damsgårdsfjellet. Ved å følge muren videre oppover fra stien, kan en se hvordan gjerdet ender ved den bratte skråningen ned til Vardedalen. Går en andre veien ned fjellet, kan man følge det gamle steingjerdet.

Figur 17 På dette bildet tatt av K.Knudsen ser vi steinmuren avtegne seg i landskapet.

Muren er vekselvis dekket av mose, brake og trær. Man kan likevel følge muren helt ned til bebyggelsen. Ett sted til krysser gjerdet en sti slik at turgåere kan se muren. Men her er den ikke så framtrædende som oppe på eggen. Helt nede ved bebyggelsen forsvinner den ca 50 m fra bebyggelsen. Det er vanskelig å avgjøre om murene har sluttet her opprinnelig eller om det er senere aktivitet som har gjort at gjerdet i dag

er borte. På fortidens nakne fjell ble dette steingjerdet et markant skille i landskapet. Dette ser en veldig klart på bildet K.Knudsen tok av båten Hohen Zollerer i 1897 (Fig.18). I bakgrunnen ser vi Damsgårdsfjellet med steingjerdet.

Der ser vi klart hvordan gjerdet går fra eggen og helt ned til markene. Ut fra bildet kan det tyde på at muren går ned til grensen er mellom utmark og innmark. Der hvor muren slutter i dag burde det da være mulig å finne muren som skiller innmarken fra utmarken, men med dagens tilgroing har det ikke vært mulig å identifisere den. Lengre ut mot Laksevåg har det derimot hvert mulig å finne steingjerdene som skiller innmark fra utmark.

Figur 18. Innmarksgrense langs Vågefjellet

Bilde til K.Knudsen i 1897 viser at gjerdet var tydelig i landskapet og har vært godt synlig fra Nordnes og selvsagt for alle som ferdes til vanns på Puddefjorden. Også på et Dreier prospekt fra 1832 ” Udsigten fra Fredriksberg over Damsfjorden ved Bergen” ser en gjerdet tegnet inn fra toppen av fjellet ned til bebyggelsen. Dette viser både at gjerdet var et viktig landemerke på Laksevåg og at det eksisterte allerede i 1832.

Figur 19. Utsnitt av Dreier prospekte.: Udsigten fra Fredriksberg over Damsfjorden ved Bergen

Å datere en slik steinmur krever omfattende undersøkelser. Aad Gjelle laget i 1824 på oppdrag av eieren av Damsgård, Konsul Janson, et kart over Laksevåg. På dette kartet er gjerdet tegnet inn som en strek. Gardsgrensene er på dette kartet ellers tegnet som små kruseduller for å markere at det er steingjerder. Hvorvidt dette skyltes at han ikke har tatt utmarksgjerdet så nøye og derfor bare markert med streker, eller det er et planlagt steingjerde, er ikke lett å avgjøre. Det første er likevel mest sannsynlig da Gjelle neppe forholdt seg til planer. Dermed kan vi si at muren med stor sannsynlighet er eldre enn 1824.

Den største trusselen mot dette kulturminnet er gjengroingen. Gjerdet befinner seg i et tidligere beiteområde og er i dag fullstendig nedgrodd.

Figur 20. Steingjerdet knapt synlig pga vegetasjonen.

Figur 21. Det eneste stedet folk flest kan oppdage steingjerdet er hvor stien krysser. Om ikke lenge vil også det være fullstendig nedgrodd og forsvunnet.

Demninger

Vannressursene i byfjellene har vært og er stadig en viktig ressurs. I nyere tid er det som vannforsyning til byens befolkning. Tidligere var kraften meget viktig. Det var vannkraft til kornmøllene som gjorde *Gravdal* til en attraktiv gård. Allerede i middelalderen var det en betydelig mølle virksomhet i *Gravdal*. I 1427 er det nevnt fire møller. Møllene i *Gravdal* gikk også i tørke tider når andre måtte stenge. Dette kunne den pga. en rekke demninger som etter hvert ble bygget for å øke kapasiteten. Blant annet var *Tennebekksvannet* demmet opp. I gjennom tiden ble det gjort mange grep for å øke vannmengden. Blant annet et sinnrikt veitesystem som ledet vannet fra et reservemagasin, *Gravdalsvannet*, på Nipetoppen. Ett tilsvarende anlegg ble laget på Ørnefjellet.

Figur 22. Demningen i skitnetjørna

Helleren i Loddefjord

Det eneste fredete kulturminnet innenfor plangrensen er Helleren under Sildaberget i Skorpafjellet, like ved fjordarmen Bjørndalspollen i Loddefjord. Denne helleren er usedvanlig ruvende og mektig og har spor etter flere tusen år gammel bosetning. Den ble oppdaget i 1957 og er et automatisk fredet kulturminne. Det er gjort flere funn ved helleren, men den er ikke arkeologisk undersøkt. Alle funn skal meldes til antikvariske myndigheter.

Føringer

Steingjerdet er et eksempel på de mange gjerdene som finnes på byfjellene. Steingjerdene er vitnesbyrd om hvor viktig utmarken har vært og hvilke ressurser som er lagt i å holde den vedlike. Det at det har vært utmarksgrensen til Damsgård Hovedgård gir den også en økt egenverdi. Restene etter steingjerdet må bevares og vedlikeholdes som et viktig kulturminneobjekt, men også som en viktig historisk struktur i landskapet.

Demningene og tilhørende strukturer forteller en viktig del av området historie og bør bevares og vedlikeholdes.

KILDER

Litteratur

-Fossen, Kjell Laksevåg : *strandstedet, jordbruks- og fiskerlandet ved søndre led Laksevågs historie*, 1984-1991

-Frichsen, Sigurd Sånn *va' det, Folket, kirken og fergen. Laksevåg* S. Frichsen 2000. Utgitt i anledning Laksevåg kirkes 125-årsjubileum.

-Hartvedt, Gunnar Hagen (Red), Reisegg, Øyvind, Bang, Beate Marie *Bergen byleksikon / Gunnar Hagen Hartvedt ; [historiske konsulenter: Anders Bjarne Fossen, Anders Haaland ; bilde-kartredaksjon: Beate M. Bang, Øyvind Reisegg]. Oslo : Kunnskapsforlaget, 1994.*

-Jansen, Øystein, Fossen Anders Bjarne, *Bergensernes fjellverden*, Bergen 1992

-Kvinge, Kåre, *Lokalhistorisk rusletur til hyttene i Kanadaskogen og Nordnesdalen*, Fyllingsdalen kulturkontor, utgitt i forbindelse med "Fyllingsdalens Dager"- 1999

-Ormhaug, Knut, Grung, Truls, *Dreiers Bergen : et utvalg av prospektmaleren J.F.L. Dreiers bergensmotiver 1800-1833* Bergen : [Jacob Neumann AS], 1998.

Kart og foto

- Aad Gjelles kart fra 1824
- I forbindelse med utarbeidelsen av dette kulturminnegrunnlaget har Byantikvaren fått skannet og rektifisert flyfoto fra 1951.